Дәріс 10

Этика. Құндылықтар философиясы

Мораль, құндылық, аксиология және мәдениет

Дәріс жоспары

1. Философиядағы этика мәселесі
2. Құндылық ұғымы және оның мәні (аксиология)
3. Құндылық пен этиканың философияда қолданылуы

Философиядағы этика мәселесі

ethos — дағды, әдет-ғұрып. Этика — мораль мен адамның мінез-құлқын зерттейтін ежелгі теориялық пән

Аристотель

Терминнің бастауы: «Никомах этикасы», «Евдем этикасы», «Үлкен этика»

Сократ

Мінез-құлықты бағалау үшін парасатқа жүгіну керек

Д. Юм

«Адамның табиғаты» туралы трактатында этика ұғымын жан-жақты талдады

Қазақ дүниетанымы

Этиканың баламасы — ар-ождан ұғымы

Этиканың құрылымы

1

Теоретикалық этика

Негізгі ұғымдарды, зерттеу пәнін, ғылым ретінде даму тарихын зерттейді

2

Нормативті этика

Негізгі этикалық категорияларды қарастырады

3

Эмпирикалық этика

Белгілі бір кезеңдегі адамзаттың нақты адамгершілік келбетін сипаттайды

мейірімділік | ізгілік | ар-ождан | ұят | абырой | парыз

Құндылық ұғымы

Құндылық — нәрсенің мәнділігі, маңыздылығы, қалаулылығы, пайдалылығы және қымбаттылығы

Объективті болмыс — нәрсенің бағалылығы

Субъективті бағалау — кім үшін құнды екені

Мәдениеттің бөлігі

Құндылық адамның өзін ұстауын реттейді, шынайы тәртібін айқындайды

Екі түрі

Мәдениет құндылықтары материалдық және рухани болып бөлінеді

Аксиология: құндылықтар туралы ілім

axios + logos = құнды + ілім

Сократ

Алғашқы болып «Игілік деген не?» деген сұрақ қойды

Платон

Құндылықты жалпы изгілікпен байланыстырды; әділеттілік — «Мемлекет» диалогында

Кант

Құндылық — болмыс емес, «міндетті» нәрсе; негізі — еріктің автономиясы

Г. Лотце (1817–1881)

Құндылық мәселесінің мазмұндалуын осы ілімнен бастайды

В. Виндельбанд

Кез келген білім құндылығын философиялық тексеру арқылы дәлелдейді

Г. Риккерт

Құндылықтар — «жеке патшалық»; құндылықтар теориясының негізін қалаушы

Қорытынды

- Мәдениет — игіліктер жиынтығы, жалпыға бірдей құндылықтарды жүзеге асыру процесі
- Заң — типтік нәрсені, құндылық — ерекше нәрсені көрсетеді
- Мәдениет объектісінен құндылықты алып тастасақ, ол табиғаттың бір бөлігіне айналады

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Летопись тюркской цивилизации. Том 2. Тюркский мир в XIII–XVII вв. Ұжымдық ғылыми монография. Барнаул: Алтай университетінің баспасы, 2025.
2. Ғабитов Т.Х. Қазақ философиясының тарихы: оқу құралы. Алматы, 2022.
3. Хасанов М., Петрова В., Джамбаева Б. Философия. Алматы, 2014.
4. Ғабитов Т.Х. Қазақтану: тарих философиясы. Алматы, 2022. 314 бет.
5. Бегалинова К.К., Альжанова У.К. Философия. I, II том. Алматы, 2010.
6. Аташ Б.М. Философия. Алматы, 2014.
7. Ғабитов Т.Х. Философия. Алматы, 2022.
8. Грядовой Д.И. Философия. Москва, 2012.
1. Лавриненко В.Н. Философия: учебник для вузов. Москва, 2012.
2. Иманқұл Н. Философия әлемінде: болмысы мен тарихы. Алматы, 2006.
3. Нысанбаев Ә., Әбжанов Т. Қысқаша философия тарихы. Алматы, 2009.
4. Алтай Ж., Қасабек А. Философия тарихы. Алматы, 2008.
5. Дүниежүзілік философияның онтологиясы. 12 томның 10-томы. 2009.
6. Алексеев П.А., Панин А.В. Философия: учебник для вузов. Москва, 2006.
7. Әл-Фараби. Шығармаларының 10 томдық жинағы. Алматы, 2005–2008.
8. Мырзалы С. Философия. Алматы, 2008.